

***OSTATNI
DZIEDZIC
WÓLKI
KARWOWSKIEJ***

Wykonał: Jan Rutkowski

Publiczne Gimnazjum w Bargłowie Kościelnym

Opiekun: Danuta Lewoń - Rutkowska

W ostatniej chwili podjąłem decyzję o przystąpieniu do konkursu „Historia utrwalona na starej fotografii”. Cóż można przedstawić, opowiedzieć o życiu, dokonaniach osoby, jeżeli dysponuje się tylko „strzępkami” źródeł. Jedynym zachowanym dokumentem, który pozwoli mi przedstawić postać ostatniego dziedzica wsi Wólka Karwowska Klemensa Karwowskiego, są dwie strony pochodzące z paszportu wydane przez władze II Rzeszy Niemieckiej prawdopodobnie w 1915 r..

W posiadanie tego cennego źródła historycznego również wszedłem przypadkiem. Podczas jednej z wizyt u znajomych przysłuchiwałem się opowieści pani Eleonory Piotrowskiej z domu Dziondziak. Jej ojciec był miejscowym cieślą, wiele ze swych prac wykonywał właśnie w majątku Klemensa Karwowskiego. Owa kobieta pokazała zachowane strony paszportu, które otrzymała od swego znajomego. To ten dokument zainspirował mnie do zebrania wiadomości o rodzie Karwowskich.

W mojej pracy oprę się na wiadomościach zebranych od najstarszych żyjących mieszkańców wsi oraz na opracowaniu naukowym „Studia i materiały do dziejów Pojezierza Augustowskiego” pod redakcją Jerzego Antoniewicza; Białystok, 1967r.

Wieś Wólka Karwowska została założona prawdopodobnie ok.1571-1580r. Była wsią królewską. Ród Karwowskich zapoczątkował drobny szlachcic mazowiecki; Wojciech Karwowski (przybył z Karwowa Konotopów na Mazowszu zwany Rudnikiem), który otrzymał część majątku królewskiego – Krosiewa znajdującego się nad jeziorem Krosiewo Wielkie. Założył tam niedużą wieś Krosiewo Rudniki (dziś Kroszewo) z około 17 chłopami. Zwano ją też Krosiewo Karwowskie, a nawet po prostu Karwowskie. Po nim przejął wieś jego syn Jakub, a następnie dalsi potomkowie, którzy dzieląc się wioską i chłopami spadli do rzędu szlachty częściowej. Dopiero pod koniec XVII wieku jedna z gałęzi Karwowskich szybko awansowała materialnie i stała się w XVII w. najzamożniejszym rodem na Podlasiu.

W druga połowa XVI w. i pierwszej połowa XVII wieku to początek koncentracji własności szlacheckiej. Kolejny etap przypadł na wiek XVIII. W 1790r. dobra Karwowskich liczyły co najmniej 5 folwarków: Solistowo, Tajenko, Wajdy Radziejowo, Wólka Karwowska i Reszki; 4 wsie: Solistówka, Tajenko, Wajdy Radziejowo, Wólka Karwowska i Reszki; oraz części 3 wsi: Krosiewo Rudnik, Reszki, Żrobki, jeden młyn w Solistówce oraz dzierżawa tajeńska. Według pomiarów z XIX wieku do Karwowskich należało 6400 morgów ziemi.

Dobra Karwowskich długo się nie utrzymały. Podzielone między licznych synów z dwóch żon Andrzeja Karwowskiego rozpadły się w XIX wieku, część z nich uległa konfiskacie. Wólka Karwowska pozostała w rękach Karwowskich aż do jesieni 1939r.

Studując wymienione na wstępie opracowanie, zwróciłem uwagę na wybitne postacie z rodu Karwowskich, wśród nich byli: Andrzej Karwowski będący kapitanem artylerii wojsk królewskich, zmarł w 1757r. generał Jan Karwowski (1807r.) Stanisław Karwowski – kapitan artylerii (zm. 1833r.). Syn generała, Karol poległ w bitwie o Gdańsk (1804 r.). Jan Joachim (syn Stanisława) był posłem na sejm i powstańcem z 1831r., zmarł w 1870r. na emigracji w Paryżu.

W 1858r. Karwowscy ufundowali na cmentarzu w Bargłowie kaplicę w stylu neoromańskim, w podziemiach której grzebali swoich zmarłych. Wg opowieści pani Piotrowskiej zwłoki były balsamowane. Wieka trumien były przezroczyste, co pozwalało oglądać zwłoki. Prawdopodobnie na początku XVIII wieku przodkowie ostatniego dziedzica wybudowali w Wólce Karwowskiej murowany dwór, który przetrwał aż do 1944 roku. Główne wejście znajdowało się po południowej stronie dworu, był tam tradycyjny ganek wsparty na dwóch potężnych filarach. Z ganku był widok na plac przeznaczony do ujeżdżania koni. Od strony północnej były trawniki i klomby z kwiatami. U stóp wzgórza na którym usytuowany był dwór od strony zachodniej znajdował się staw, a od wschodniej aż do brukowanej drogi biegnącej przez wieś rósł sad. Obejście dworu oddzielały szpalery bzów i jaśminów.

Klemens Karwowski ożenił się prawdopodobnie ok. 1905 r. z córką starosty grajewskiego. Matka Klemensa nie akceptowała tego małżeństwa. Żona Klemensa była od niego 25 lat młodsza, była też bardzo urodziwa. Jej znakiem szczególnym były bardzo długie warkocze. Studiowała medycynę. Zamieszkawszy w dworze zaczęła szerzyć zarówno wśród służby folwarcznej jak i wolnych chłopów podstawową wiedzę medyczną. Państwo Karwowsky mieli dwoje dzieci – syna Janusza (ur. 1909 r.) i córkę Marię (ur. 1911). Hrabina Karwowska wielokrotnie posyłała swych służących po rodzeństwo pani Eleonory (Jana i Janinę) którzy będąc rówieśnikami jej dzieci pełniły rolę towarzyszy zabaw. Zmuszało to panią Dziondziak do utrzymywania czystości w izbie i schludnego wyglądu dzieci.

„Dobra Pani”, bo tak o niej mówili mieszkańcy wsi zmarła w wyniku tragicznego wypadku. Karoca, którą jechała wraz z małżonkiem wywróciła się na moście, a pani będąca w zaawansowanej ciąży wpadła do rzeki Jegrzni. Przy pomocy miejscowego chłopca z Woźnej Wsi została uratowana. Jej stan nie pozwalał na kontynuowanie podróży, więc przez okres kilku tygodni pozostała w chłopskiej chacie. Pomimo sprowadzenia najlepszych medyków nie udało się jej uratować. Miejscowi mówili że zmarła na „suchoty”. Osieroconymi dziećmi zajęła się matka Klemensa. Janusz i Maria przebywali w Warszawie, przyjeżdżali do ojca jedynie na okres wakacyjny. Spotykali się z dziećmi Dziondziaków, Lewoniów i Bernerów. Prawdopodobnie te kontakty spowodowały, że dzieci z wymienionych rodzin mogły podjąć naukę w 7 - klasowych szkołach powszechnych, a potem w gimnazjach. Zarówno Janusz jak i Maria ukończyli wyższe uczelnie. Maria prawo, na Uniwersytecie Warszawskim, a Janusz szkołę oficerską. Pani Piotrowska wspomina, że w czasie nauki w suwalskim gimnazjum została wraz z koleżankami zaproszona przez Janusza do restauracji na obiad. Hrabia Janusz w oficerskim mundurze 29 sierpnia 1937r. przybył do Wólki, w asyście oddziału ułanów aby uświetnić uroczystość poświęcenia kościoła Brał udział w kampanii wrześniowej. Po wojnie osiadł w Sopocie i pracował w stadninie koni. Zmarł w 1958r. jego grób znajduje się w Sopocie. Najprawdopodobniej nie ożenił się. Po zakończeniu wojny(ok. roku 1948) podobno był we wsi i potajemnie spotkał się z dawnym kościelnym, prosząc o opiekę nad grobowcem rodzinnym.

Maria wyszła za mąż i zamieszkała w Warszawie, po mężu nosiła nazwisko Dąbrowska. Jej mąż przedostał się do Anglii. Prawdopodobnie miała możliwość wraz z synem dołączyć do męża (1956?) niewiadomo dlaczego w ostatniej chwili zrezygnowała z wyjazdu. Pozwoliła na wyjazd synowi, który pozostał z ojcem. W 1962r. odwiedziła rodzinną wieś – rodziców pani Piotrowskiej i jej siostrę Janinę.

Po śmierci żony Klemens Karwowski nie interesował się majątkiem. Nałogowo grywał w karty. Często można było spotkać stangreta oczekującego na hrabiego przed plebanią w Bargłowie. Pod koniec lat 30-ych cały majątek zajęty był pod hipotekę. Dwór popadał w ruinę. Za „pierwszego sowieta” (październik-listopad 1939) został aresztowany przez Rosjan i osadzony w grodzieńskim więzieniu. Odmawiał przyjmowania posiłków. Prawdopodobnie zmarł w styczniu 1940r. Wg opowiadań pani Eleonory po wojnie do jej ojca przybył nieznajomy mężczyzna, który twierdził, że był współwłaścicielem Karwowskiego. Ostatnią wolą hrabiego była prośba o przekazanie zegarka dla syna, bądź zaufanych mu ludzi. Na kopercie widniały wygrawerowane inicjały. Jakie były dalsze losy tej pamiątki – nie wiadomo.

13 grudnia 1944r. wycofujący się Niemcy spalili kościół i wysadzili dwór. Ludność miejscowa i z sąsiednich wsi rozbierała cegły, ocalałe ramy okienne, drzwi.

Na podstawie dekretu o reformie rolnej majątek rozparcelowano.

Co pozostało? Brukowana droga przez wieś tzw. kocie łby, „sad”- wzniesienie gdzie stał dwór i reszta sadu. „Klomb”, dawne miejsce ujeżdżania koni, dworska studnia, oraz dawny staw, dawna aleja prowadząca do dworu.

Gilt zum Grenzübertritt **nur** in Verbindung
mit einem besonderen Erlaubnisschein.

**Ważne do przekroczenia granicy jedynie w
połączeniu z osobną przepustką.**

Staatsangehörigkeit: } *Pole*
Przynależność państwowa: }

Pass-Nr. } *148205/3*
Paszport Nr. }

für
dia

Vor- und-Zuname } *Klemens*
imie i nazwisko }

von Karwowski

Wohnort: } *Wilka-Karwowska*
miejscę zamieszkania: }

Kreis: } *Szczeczin*
powiat: }

10-

2

Photographie.
Fotografia.

Personalbeschreibung nebenstehend.
Opis osoby drugostronnie.

Kapliczka ufundowana przez ojca Klemensa Karwowskiego na cmentarzu w Bargłowie Kościelnym w stylu neogotyckim

Kamień węgielny pochodzący z fundamentu dworu w Wólce Karwowskiej. Wykuty napis głosi:
Klemens Karwowski

Dawny staw ze studnią

Wzgórze na którym stał dwór

„Klomb” – dawny plac na którym ujeżdżano konie, otoczony szpalerem bzów, pomiędzy którym biegła droga do zabudowań folwarcznych

